

57⁴

128/1246

ACC. N:R M. 10203 : 1-24.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Edla Jonasson

Härad: Lunnarbo

Adress: Trälskult pl. 3, Knäred

Socken: Hinneryd

Berättat av: J. Lundstedt

Uppteckningsår: 1947

Född år 1843 i Hinneryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Halmtrak.

s. 1-24.

Lu F 57.

Ljungsbygge

Härra

Drivna trä

Påskning

Ljungs + nymålad 30x30x8-10 = ryggring

Bågalista N. 57 "Halmtak".
 Takserningen. Eller som det kalla-
 des "rājsten" utgjordes av timmer-
 träd i gamla hus ganska grova
 en 7x7 eller ändå grövre i äldre
 tider räknades alla snitt på tim-
 mer i summa. Tvänne sådana
 timmerkän sattes ihop i ena
 ändan medels en grov nagel först
 hugg man ut en halva på var-
 je träd. På de andra ändarna
 vilka skulle vila på rājsten
 förs kallades detta för rājkan
 rājstakad, anskådes även de
 sa. fästes med en bastant nagel
 kallad dubbe. Talesätt det är en
 bra timmerman får han gå
 så bra i bastanta dubbe

Lu F 57

U!

Igenvidden måste beaktas så
 att den stad över vinkel fäty
 halmtak måste slutta ganska
 mycke. Bleva de får på det vill
 råga om råsten gjäder i eller
 något under vinkel kunde lera
 halmtak ej hålla tätt. och därför
 var här i småland och Hallands
 skogsbygd alla äldre hus byggda
 med ganska hög rest, om än nu.
 halmtaken försämma mer och
 mer. Det var endast "öpphus"
 banningshus som byggdes med
 krappås så kallad "ryggås" i sådana
 hus var både 1 ryggås samt 2 sid-
 åsar. Ryggåsen var ett ganska stort
 kåd vilket upphuggs i 8 kanter
 då däremot sidåsarna endast

uppsluggas fyrkan tade. Men hur
långt an huset var måste dessa
årar vara lika långa, för det
dugde ej med några skov.
Det var ett talesätt inga skov
här sa bonden. Ett sådant hus
uppsluttat med ryggår och sid-
var leavingshuset i mitt hem
Grånadal Flinnery det är till
leavingshus är i dag fast det är
ganska gammalt. Men här i min
uppteckning är det "uthus" tidigare
som det sä sig om. Ja nu återgår
vi till denna menligen uthusen
således när bylaringen var lagd
eller som det sades knäpt, för när
denna knäptes så blev timmermän-
nen beordrade på en sup östra.

v

0

u

Uppså denna sattes stalpar kopsade
så att de passade i gylgarna
häruppå lade man vabben
ja så var man färdig med att
uppsätta rajsten, vilka kallades
rajstpar. nu kunde man på länst
håll hålla huren som man i steg dubba
na som hålla dem i vabben
nu var det här för gemnas och
starkt allt insipna sig till raj-
segillet varid bränvin var det
alla färdigast. Sedan lades tåk-
ten i längdriktning med huset
när man tänkte med bakm bat-
tes det ändå upps till 3 alnar e-
mellan varje sparpur, tåkten
var gran och stänger vilka klävar
och tillädes väl, på dubbades

en dubbel vid var sparsse emellan
varje tåkt skulle vara 12 tim
uten att de två äreasta vilka lades
endast 4 tim från kaset ^{kaset} ^{flösta} ^{andra} ^{o.s.v.}
lägga "ut språng" takutskott gjordes
ej därför ligger den sista "flaskan"
halmvareet ut en 6-8 tim här-
under sätter en beäda samarsim
lee på skåden upps med vab-
ben. Halmen måste vara
slugtäckad. Men på senare tid
var här Cylinderväskavilka vara
så breda att nekens ålader med
ett åt ena hållet och skubben
åt det andra och kom på galles
med men denna halv var ej
anlykt av de gamla halmtäkt
lockarna. Nej slugtäckad skulle

2

H=+V/L

ACC. NR M.10203:6.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det vara, och om det var riktigt
bra ja då gjordes halmen upps
På en halmsäpa repades allt ågär
sänder beuten strå och de som vara
något kortare i från. på så sätt blev
råghalmen mycket fin. Råghalm
var det enda som dugde, det skul
le vara härtråg vågshalm täl
de icke att råta på, den vare
sog nag. Detta lillvågagångs
sätt kallades att göra upps halmen
en halm klippa av uppsgjord
halm både någa ett och ett halvt
pund en 12-13 kilo. Arbetet hämed
gjordes under nederbådsdagarna
då vädet var så darrt på häst
och vinter att man ej kunde
arbeta utom hus. Kärningen av

Takfackningshalmen var nog så
 rättar och mår fånga ej skära sänder
 denna då var den aldeles aduglig
 därför upprättes den på rännerna
 den fick ej lägas utan "klipparna"
 kareerna skulle rättar, men ej
 fått intill varandra ty katten
 skulle kunna gå emellan och
 hindra. Därav ett latesätt gädes-
 gäddar och länghalm. måste ses
 om.

Täckningen

Obundna tak har här på or-
 ten ej fäse kannt på några
 ställe. Nu, då däremot mindes
 ofta täcktes med obundna sidar
 endast "håsen" den allra första
 "bleket" eller laran bandts men
 som sagt man kunde ej lägga

✓

katten

○

många "lalek eller plaskor," men var
som håll dessa tak var de stora
jardtärnarna utan beaktare, ej
gång men liggam och blåbærslis
vilka pålades ovann på halmen
så att säga man ryggade hämmor
men tärnarna skulle var minst
36 tum breda sedan de lades
desse på så sätt att dessa gringa
ner på båda sidor. Man skulle
lägga i väster och sluta åt öster
om huset var byggt i denna rick-
ning. Taket i allmänhet bands
halmen fast medes vidjät, gjædda
"reidna" var små klona bjærkar
peiset på sådana färdigjorda
och kuntade nedjät var så rent
som år 1906 5 klonar pr 1000 st

då min far som var byggmäs-
snickare köpte och levererade män-
ga 1000. för min så valde han
äldre gubbar komma till far-
sagande, men snålte Elandsen
kan du icke tvinga bort några
1000 vedar åt mig! Men man
måste även ha raftar sådana
huggar av röm asp hassell dessa
raftar skulle tålas på 2
sidor och vara någorlunda raka
sådana var inte så lätt att skaf-
fa som vidur för dessa pengar
huggar var som häst, vilket
vederna pengar. Om taktäckning
gen skulle gå någorlunde fast så
måste det vara tre kudar på taket
och en till att bära pannor upp

halms raptar och ridjår, först
lånade den egentlige taktäckaren
ut halmen. Sedan kan kinderna
"håarna" detta man därpå att de
drag åt ridjåarna, detta var inte nå-
got lutmansgåra och den sammar
helt ovan "håade" icke mer än en
dag i laget. Därpå stägnade laget
så att säga fäjas åt nämligen
den egentlige taktäckaren och två
"håare" kindare. När dessa kom-
ma gåld de det att ha tygen i
ordning. Halms raptar ridjår
täckas, och "stået" planer lings
huset. Sant får man på gåden
eller den sam skälte maten, ly mat
och dryck i form av öl och bevarin
pisk ingår den fattas, därav

"matnad" som till tak²täckare"

"Hälsen" lades ganska trossodan
avtunnades läket något uppsät
mot ryggringen, vidjarna åt dea
gas ej tillfylles den första gången
får täckaren kam och den halman
jamm medels sin drivarebräda
denna var cirka 36 tum lång
och en 3 å 4 tum bred med ett
säkert handtag, till detta arbete
fädrades vana och skicklighet
så att taket kunde skäras fint
Alesättet var detta, när det reg-
så skall regnet happa ifrån
det ena stället till det andra
När som man kam uppsät tak
sidan ett stycke, måste man
håna täckås eller åsar dessa

N^o X/11

ACC. N^o R M. 10203:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vora medels kättingar fästade
i resten på den andra sidan.
På nybyggda hus täcktes meren-
dels hela sidan åt ~~de~~ gängen
men på äldre endast ett stycke
dett kallade "stii". Detta på den grund
att vid nybyggnad man köpte
den halan som man ej ägde
själv, då däremot vid antick-
ning man lät täcka endast
av den halan som man själv
fick över när man utfodrat
djuren, även kunde man föratt
svara på halan låta oventac-
ka Vildarna sitta ej mitt över
vassandea för varje plaska utan
vid sida vid sida
på en del platser kunde man

hava snått att skaffa ridjäs
och i stället använde man sig av
täcktråd galvaniserad ståltråd
men man lyckte bäst att ridja
vid nytäckning, och vid på-
täckning måste man ha en
person till att sticka ut nålen
sedan man lagt tråden om
* länkarna, När nålen kom så att
såga upp på taket tog hårdheten
ty en sådan behöves även vid täck-
ning ~~en~~ med tråd. Nålen upps
över om rafterna takkåpperna, vilken
nu i senare tid är uppsigad till
2 tum breda och $\frac{1}{2}$ tum tjocka riktas
då tråden läggs om rafterna slag man
men en sannelycka det vill säga
man lade eller slag tråden så att

att den ej kunde spridas utan liksom
lästes fast sedan drag man tråden
ett stycke ut åt taksidan en längd
på 18 tum var det vanliga sedan
stuck man nålen åter ned till
den som var innanför på rännet
ty om sådan inte fanns måste
ett sådant utläggas så långt
som man skulle tacka sådana
avstyckningar på taksidor
kallas för flaa eller stii.

Källspetsning av raften gjorde man
alltid i äldre tider liksom berrade
hål i vindskenan. Men detta hål
den äldre så kallade spiklösa tiden
till. på den tiden naglades bräderna
fast. Genarna försågs ej med någ-
ra ribbor, Men senare satte eller

Obs.

lade man blott rafternas ändar
noga till varandra, vid gaveln
där som vindskenan var fäst, binds
liksom ett band eller vidja extra
med endast 2 tum emellan, vindske-
nar varo alldeles rätvåriga, då de
enast stämde i rätvåriga fick
undvåras, På ryggingen lade
man så kallad rygging vilket
bestod av gjung, blandad med
syrundgräs, kallad ramme sådan
växer i riklig mängd på hägnas-
arna. Det var ganska många att
att modela en (riva) såpa samman
packa, denna till fasta platar
i en storlek av 30+30 tum i fyrkant
och en 8 eller 10 tum tjocka, Den
som skulle utföra detta arbete

var som sagt mycke naga, därfär
måste en därfär som agde denna
svåra konst, Gjalve tacktäckaren
plågade att utföra detta, En stoga
restes upp en 36 tumi pän gån-
ten, där kändes man att pålag-
ga en "fanni" eller fyrkant på fäst
lades en på var sida så att dessa
nåra gunga i'kap i' spetsen, sedan
lades i' ovarpå, Den som inte lygga
de rina tack andags för att vara skv
vig och våddlös, Men när lyggning
gen var avslutad sade man fanni
är kraman satt på recket.
För uppfärtingen är tjungen måste
man krama liksom en släda nam-
net på en sådan var "jungryg-
ga." till åsarna var krama bladbitar

Ljungengga!

vilka vara en 30 tum långa och en
knapp tum tjocka samt 4 tum bre-
da på dessa spikades en plan av
tunna bräder 2 alns långa så att
påsatte i ena ändan, där som
sidbräderna vara tvära detta skulle
vara ned, Den andra vara något
avspetsade och skulle vändas uppåt
på stegen, som var rost upp på
saksidan i den andra ända var ett
rep fäst på så att man kunde
draga Suggan upp och stäppa
den ner på stegen, Suggan fick
ej vara bredare än att hon kun-
de gå på stegen, innanför
den och där han gick således på
djulva stegen, Lista arbetet med
täckning och ryggning var att

NYV III

ACC. N:R M. 10203 : 18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

påhånga de så kallade "Mangerväsen"
dessa bestod av 2 st. skädbitar
dessa kunde vara nästan huru-
dana som helst, men de skulle
var avskrädda på minst 2 ridar.
Hopsättningen gjordes så att dessa
ridar kom att vila emat själva
tynden på båda takets ridar.
Man satte dessa skädbitsk som
ej fick vara för klona förda var
de för lätta en viss tyngd fästades
då dessa skulle hålla ryggnings-
gen i sin färm på taket emat
staen. Man barade hål i ena
den satte så 2 och fästett var en
basta dubbel, Men ej till staek utän
skädblaget till dublen skulle vara
bestant, Och här till användes

gammal tall En. Ly Enskädet är
emotståndigt tiden tand

Hängewar

Själva kaset gick ovanför
~~dubbelXXXXXXXXXXXX~~ takisen
takida

Men dessa äldre halmbruk försvarar
allt mer för varje dag och år. Här i
Småland och Hallandsgränsbygder
finns likväl än i dag någon enstaka
som täcker med halm. Men mine-
ra hus det sig ganska smalt för
de gamla kunniga halmstak-
arna äro läsa. Tegelstaken som
är de mest vanliga, måste ju
fästs med underlägg, det vill
säga man måste liksom lägga
ett tak i under. Att lägga tegel på
malma.

N° XX

ACC. N:R M.10203:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

direkt på läkten stenkäkten går
ju knappast får sig, Bland nack-
delarna kan nämnas en sådan
som denna, Ett tegeltak rann lagts
direkt på stenkäkten, kan om det
är blåsigt väder och man åsponar
parterna, lossas på pannarna kan
till och med falla ned och knäras
Sådan har ganska lätt få att beläsa
in i under taket så att lagar och
magasiner är fulla med snö.
Därför om det är ett ganska skunt
hultak, (detta låter sig lätt göra
på ett hjökare och bättre sådant.)
kan man och detta går man i allmän-
het på arken, Övertäcka med
pannar, vid detta tillfälle går man på
följande sätt, uppsågade slantar

i stället, helst takridans längd
 från knäppen till ryggnirgen (ej
 husets längd) dessa stanae har vara
 3 tum breda 2 tum tjocka dessa lägga
 i samma riktning som sparsarna
 och påspikas dessa dertill befädras
 7 tumspik. sedan på-sättes stentäkten
 en bredare vindskena vindkiva
 utlalar här vinmaskena. Pannarna
 på-lägges om någon tid är huset
 betydligt bättre och ser mycke yngre
 ut Några särskilda anordningar
 för brandfaran är ej märkligt, Brand-
 ställbalagen Locken balaget vilket är
 flimmeyd starkare tillhåpa, har
 ej några särskilda färeskrifter därana
 utan endast att alla dörrar skall
 öppnas utåt ej inåt vilket man

alltid gäade fjär. Ett bäst läpna mas-
san på taket var en darskaps nej-
den sam fått "måset" till att värpa på
på taket var lycklig får sedan håll
detta stätt nästan huru länge som
måst. Men massa växer ej på
andra stadsidat än de sam netter
åt norr, därav byggdes flertal
ut hus i öst och väst. Ett väl lagt
kalendak håll älskliga århänder
i mitt hem var ett sam var 47 år
men detta var massbeuxet, också
låg väst hem ganska tungt med
stora bjärkar lundt om, därav nam-
net Grånadal. För det sam alla
värst fjästaede dessa tak var vin-
den. Därav det talesätt, I natt har
Häradsstäckaren haft blått.

Utan detta "Häradshäckaren" förstår
man att inte vilken som helst
kunde täcka kalmtak bejält.
För en 60 eller 70 år förflutade man
allment kalmtak. Men då kom
täckpappsen Timsfarsbeck i Skar-
lyds församling tillväxtade tjäppor
i mängd, och de som då själva
hadde skog till täklagg täckning
övergånga till papptaken ja det var
de bander som i stadsinrättat helt
ansåga kalmtaken alla husen lades
i papp men det fick man dyrt
angå! men de som påtjänade
pangar var de som gingo omkring
och tjärade papptaken. även Ry-
karna lades papptak på och det
var på den tiden inte många

N=XIV

ACC. N:R M. 10203:24.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sam tæder att gå upp på någt
(men min far slagade på taga
sig detta arbete). Ja numera är det
blott enstaka händelser som tæcker
med kalur. Och nästan inget något
nytt hus. I lä på lundsbygderna
är det ju alltid så, att kvinnorna mäs-
te hjälpa till med allt arbetet, därför
är det nog många vilka vid tak-
täckning hjälpt till att bära kalur
vara uppe på takåsen för att draga
upp lingsuggan. Vid ändäckning
vara på renerna och sticka ut nå-
len ody. Dessa arbeten har jag själv
gjort många gånger båd i mitt
hem, och sedan min man och jag
fjunga gård att styra och ställa i.
(Men det skulle vara riktigt se de fina
stadsbodarna i sådan arbete!)